

לבד, בגב ההר

— עומר עינב ואבנר ענבר

שורה של הסדרים משפטיים מחזיקים את ההתנחלויות בחיים, אך גם מנציחים את מעמד הרעוע. ממשלה שתרצה לפנות אותן, תוכל לעשות זאת באמצעות ההסדרים הללו ובלי להשתמש בכוח.

← ב־30 ביוני 2022 נפל דבר: ממשלת ישראל לא הצליחה לגבש רוב להארכת תקנות שעת חירום בגדה המערבית, ותוקפן פג. תקנות אלה, שמוכרות גם כ"חוק ההארכה", מחילות כיום את חוקפם של 17 חוקים ישראליים מעבר לקו הירוק ומחוץ לשטחה הריבוני של המדינה, וביניהם חוק הביטוח הלאומי, חוק לשכת עורכי הדין ותקנות המעבודה. התקנות מקנות לחושבי השטחים הללו מעמד חושבות בישראל, ובלבד שהם מתגוררים בחומי ההתנחלויות. ללא הארכה אקטיבית של חוקי התקנות בחוק, הן פקעו. בשל כך, החוקים הישראליים שהוחלו בגדה מכוח התקנות התפוגגו, והתנאים שנקבעו בהן לטובת הסדרת חיי המתנחלים איבדו את תוקפם. מעמדם החוקי וזכויותיהם של מאות אלפי מתנחלים נשללו מהם באחת והם איבדו כל יכולת מעשית להמשיך ולהתגורר בשטחים כאזרחים. מכאן קצרה הדרך להתפוררות מוחלטת של מפעל ההתנחלות.

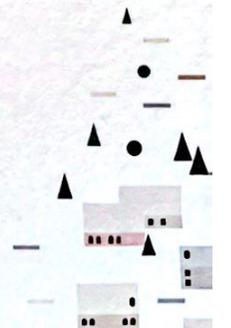
← בכל זאת שתי מדינות

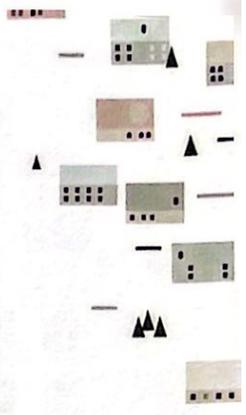
ממשלתם של נפתלי בנט ויאיר לפיד, אפשר כבר לטכס, המשיכה בקו של קודמם בכל הקשור לסכסוך הישראלי-פלסטיני: היא

דחקה את העיסוק המדיני בו לשולי השיח והעניין הציבורי וניהלה את מדיניותה כלפי הפלסטינים והשטחים במנוח ממנו. גם אם הסכסוך נותר סוגיית הליבה של הפוליטיקה הישראלית, זו שמפרידה בין ימין לשמאל, רוב הציבור מתייחס אליו בחערובת של השלמה ואדישות. מדיניות הממשלה בשטחים לא עוררה התנגדות מסיבית, אך גם לא זכתה לאהדה. הבנייה בהתנחלויות, אלימות המתנחלים והקיפאון במשא ומתן להסדר מדיני אינם מעניינים כמעט איש ולרוב אף נתפסים כמשניים לנושאים מדיניים אחרים, דוגמת הגרעין האיראני והסכמי אברהם, לצד סוגיות כלכליות-חברתיות, מהקורונה ועד התקציב. הדיון הציבורי בעקבות פיגועי הטרור אינו נוגע כלל לעתיד הסכסוך, אלא מסתכם בטיעונים בעד ונגד חיסול הנהגת חמאס או קיום מבצע צבאי בעזה.

לאחר שהסכמי אברהם טירפדו את "חוכנית המאה" של דונלד טראמפ ואיגודת הסיפוח רוקנה מתוכן, הימין נותר ללא פתרון

ואולם, האלימות הגוברת ממחישה את האמת המטוטאת חכופות מחתח לשיח:

התנחה כי
הפלסטינים
לבדם אשמים
במצב הנוכחי
מחזקת את הגישה
שהדבר היחיד
שאפשר לעשות
ביחס לסכסוך
הוא להשלים עם
העובדה שאין מה
לעשות

מדיני ארוך טווח. במרכז הישראלי שלטע בעיקר האדישות, ו"צמצום הסכסוך" מוצע כגרסה מכובסת של "ניהול הסכסוך". אף שרבים ממצביעי המרכז חומכים בפחרון שתי המדינות באופן עקרוני, מרביתם אינם מאמינים כי אפשר להגיע אליו בעתיד הקרוב או הרחוק. מאחר שהפחרון המועדף עליהם אינו אפשרי בעיניהם, התגובה האפשרית היחידה היא משיכת כחפיים. ההנחה כי הפלסטינים לבדם אשמים במצב הנוכחי מחזקת את הגישה הפסיבית הגורסת כי הדבר היחיד שאפשר לעשות ביחס לסכסוך הוא להשלים עם העובדה שאין מה לעשות.

בשמאל, לעומת זאת, הדיון בחלופות מדיניות משגשג בעשור האחרון: פדרציה, קונפדרציה, מדינה דו-לאומית ומתווים אחרים מונחים על השולחן כחלופות שמוצגות כטובות, צודקות וישימות יותר מפחרון החלוקה, שנחפס כמיושן וכמנותק מהמציאות. הדיון המחודש בנושא, שנישא על גבי הייאוש הגובר ומקבל דחיפה מהחלקות האלימות, רצוי והכרחי. חיוני להעלות רעיונות, ולא פחות חיוני לדון בהם לעומק ולנחם אותם במטרה לטיים את הסכסוך דרך הסכמות הדרויות, שישיתמו קץ לשליטה הישראלית על האוכלוסייה הפלסטינית מזה ויסקפו ביטחון ושגשוג לציבור הישראלי מזה. אלא שעד עתה, למרות ניסיונות עיקשים, טרם גובשה שתציע פחרון עדיף על פני זה של חלוקת הארץ למכשולים העיקריים שעומדים בפני סיום הסכסוך הישראלי-פלסטיני. זהו עדיין המחווה המועדף על רוב הציבור בישראל, באופן עקבי, והיחיד מבין ההצעות המונחות על השולחן שיש לו לא רק מטרה, אלא גם תוכנית סדורה שמרכיביה ידועים בפרוטרוט.

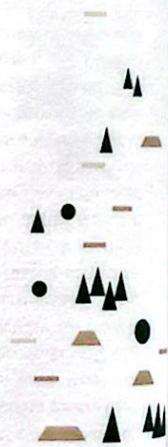
גם אם קשה להעלות על הדעת את יישומו של פחרון שתי המדינות בתנאים הפוליטיים והמדיניים הנוכחיים בישראל וברשות הפלסטינית, אין כיום - וספק אם

יהיה בעתיד - כל פחרון אחר שמאפשר חיים בטוחים וראויים ליהודים ולפלסטינים בין נהר הירדן לים התיכון. כל האלטרנטיבות המוצעות - מדינה דמוקרטית אחת משותפת, מדינת אפרטהייד או מסגרת קונפדרטיבית - מחעלמות מעובדות היסוד של הסכסוך הישראלי-פלסטיני ומהשאיפות הלאומיות של שני העמים. גם נימוק שיטביר כיצד המסגרת המשותפת חספק ביטחון, שוויון וכבוד בסיסיים לכל אזרחי המדינה אינו כלול בהן. רבים מהחסמים שבגללם אבד כלה, כביכול, על פחרון שתי המדינות חלים ביתר שאח על הפחרונות החלופיים - מלבד חסם מרכזי אחד: סוגיית פינוי ההתנחלויות. למרבה האירוניה, אף שפחרונות המדינה האחת עוצבו ברובם בעשורים האחרונים על ידי אינטלקטואלים שמתנגדים לעצם קיומה של מדינה יהודית, הגורם העיקרי לאימוצם כתוכנית פעולה פוליטית בקרב השמאל הישראלי הוא ההשלמה עם קיומן של ההתנחלויות.

מיתוס הצלחת ההתנחלויות

הרעיון ש"עברנו את נקודת האל-חזור", ולפיכך ההתנחלויות אינן ניתנות לפינוי, מניע שינוי חפיסה עמוק בקרב תומכי פחרון שתי המדינות, שאיבדו אמונה בהיכנותו. למעשה, הטענה שחלוקת הארץ לשתי מדינות על בסיס קווי 1967 אינה אפשרית עוד בגלל החרחבות ההתנחלויות שנשמעת בתכיפות הולכת וגדלה בשנים האחרונות. היא חוזרת לטיעונו של מירון בנבנשתי מראשית שנות ה-80, ועל פיהם ישראל נמצאת "חמש דקות לפני חצות" (אז, לפני 40 שנה) ועל סף קו פרשת המים שישבש כל סיכוי לחלוקת הארץ. על פי גישה זו, מספר המתנחלים בגדה המערבית חצה זה מכבר את נקודת האל-חזור, וההתנחלויות פזורות ומרושחות היטב בשטח ונטועות חזק בקרקע. מכאן שהאפשרות לפנות את המתנחלים מבתיים, כפי שנעשה בסיני וברצועת עזה, ירדה מהפרק.

המאמצים
האדירים שתנועת
ההתנחלות
השקיעה
בעיצובו מחדש
של המציאות
הפוליטית לא
הוכיחו את עצמם:
הסטטוס קוו לא
נעשה, עדיין,
למציאות בלתי
הפיכה

נוסף על טענת האי-הפיכות של המצב בשטח, שוללי פחרון שתי המדינות מצביעים גם על שינויים בהרכב הדמוגרפי של צה"ל; התבססות כוחם של המתנחלים במוסדות המדינה; העלות האדירה של יישוב מחדש של המסוגים בישראל; והקונפליקט הציבורי החרף שעלול להתעורר אם יוחלט על פינוי, שעלול להסלים לכדי "מלחמת אחים". כל הסיבות האלה, לטענתם, אינן מותרות ברירה אלא לנטוש את רעיון חלוקת הארץ ולשקול פתרונות חלופיים. אלא ששאלת ההפיכות של הכיבוש אינה נוגעת רק - או אפילו בעיקר - לעובדות בשטח. נקודת האל-חזור של השליטה הישראלית בגדה המערבית, אם זו אכן קיימת, היא הרגע שבו השטחים נעשים לחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל בעיניהם של מספיק ישראלים, פלסטינים ושחקנים בזירה האזורית והבינלאומית. במלים אחרות, היא חלויה בהסכמה של בני אדם ושל המוסדות הפוליטיים והמשפטיים המשקפים את העדפויותיהם. כאשר שאלת ההפיכות מנוסחת בדרך זו, מחברר כי המאמצים האדירים שתנועת ההתנחלות השקיעה בעיצובה מחדש של המציאות הפוליטית לא הוכיחו את עצמם: הסטטוס קוו לא נעשה, עדיין, למציאות בלתי הפיכה.

הראשונים להודות בכך יהיו המתנחלים עצמם. למרות התפשטות הפיזית של ההתנחלויות בשטח, תנועת ההתנחלות נכשלה כישלון חרוץ בשינוי מעמד החוקי והנורמטיבי של השטחים הכבושים. גם בקרב המנהיגות הפוליטית והאידיאולוגית של המתנחלים רווחת ההכרה בכך שהצלחת ההתנחלות בגבעות חשובה פחות מהצלחת ה"התנחלות בלבבות". מבחן המציאות לא עשה חסד עם משאלת הלב הזאת, שהספיקה להשתרש כטרמינולוגיה רווחת בקרב המתנחלים. הצלחתם בהשגת האדהה הציבורית הנחוצה להם ובשינוי עמדות הציבור ביחס למעמד השטחים מוגבלת לכל היותר, ובכל מקרה אינה מספיקה להשגת מטרתיהם. ההתנחקות, למשל, הוכיחה

שלמרות הכאב הרב על פינוי גוש קטיף וצפון השומרון, בסופו של דבר היה מדובר באירוע מגזרי. המחאה והטראומה לא חצו את הגבול לציבוריות הישראלית ונשארו מגוררות בחומי הצינוח הדחית.

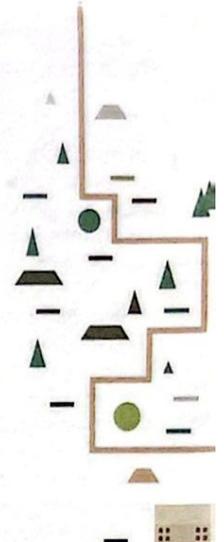
למרות הצלחות טקטיות בלתי מבטלות של התנחלות בגבעות והתנחלות בלבבות, שתי האסטרטגיות נכשלו בהשגת מטרתן העל של תנועת ההתנחלות: הכללת הגדה המערבית ורצועת עזה בגבולותיה הריבוניים של מדינת ישראל, הן מבחינה חוקית והן מבחינה חורתיית. מסקר שנערך עבור מכון מולד בינואר 2021 עלה כי למרות העלייה באהדה להתנחלויות בקרב הציבור היהודי, הנכונות לפנות אותן ולפגוע בהן כלכלית זוכה לרוב ברוב. כלומר, כאשר האהדה להתנחלויות אינה עולה כלום היא נוחה ונעימה, אבל כשהן מוצגות כמכשול בדרך להסדר מדיני - החמיכה בהסדר גוברת וההתנגדות לפינוי נותרת נחלתם של מעטים.

נראה כי ההתנחלות האפקטיבית ביותר של "גוש אמונים" וממשיכיו הוקמה דווקא בדמיון ובחודעה הפוליטית של יריבהם, תומכי הפשרה המדינית: אלה מנסים כבר שנים לקדם את חזון שתי המדינות בחוך מסגרת דיון מעוותת ששורטטה על ידי המתנחלים עצמם, תוך השלמה פסיבית עם טענת האי-הפיכות וקבלת איום המתנחלים בעימות אלים כדבר נחון וכבעיה בלתי פתירה. זוהי, כמובן, נבואה שמגימה את עצמה: ככל שיותר ישראלים משתכנעים בחוזקו וביציבותו של מפעל ההתנחלויות, ומנגד מרחיש הפינוי הולך ומצטייד כבלתי מחקבל על הדעת, כך מצטמצם הסיכוי למימוש פחרון שתי המדינות.

ארגז הכלים האזרחי

בחינה כוללת של כמה ממדים - הציבורי, הכלכלי, הביטחוני והמשפטי - מראה כי יש מרחק רב בין האופן שבו

טענות המתנחלים
על הגירה היזבית,
שגשוג ופריחה
דמוגרפית
מסתירות עובדות
משוטות: למפעל
ההתנחלות אין
היתכנות כלכלית
ללא סיוע מדינתי
מסביב רציף

ההתנחלויות נחפסות בציבור הישראלי ובין העובדות. הפנמה של החלוח המוחלטת של ההתנחלויות במדינה אינה רק מסייעת לחפוס את חולשתן ולהעריך מחדש את הסיכוי לפנוחן, אלא גם מעמידה בידי המדינה כלים משמעותיים בבואה לבצע את הפינוי. ישראל מחזיקה בשני מנופים שיכולים לסייע לה להתמודד עם אחגרי הפינוי: כלכלי ומשפטי. חשוב לציין שאין מדובר באמצעי ענישה או לוחמה נגד המתנחלים, אלא בשימוש בכוחה המשילוחי והמוסדי של המדינה בשירות מדיניות, בדיוק כשם שהיא מפעילה כיום בשטחים את אותו מערך ביטחוני, משפטי וכלכלי בשם המדיניות ההפוכה.

השימוש במנופים הללו הוא מעין פינוי אזרחי, בשונה ובנפרד מפינוי צבאי הכולל שימוש בכוח. מטרתו היא לעודד את חושבי השטחים שעחידים להיות מפונים לעבור מרצונם אל חוף מדינת ישראל עוד לפני הפינוי הצבאי, באמצעות תמריצים חיוביים ושליליים - חבילה קליטה ופיצויים מחד גיסא, וצעדי מדיניות כלכליים ומשפטיים מאידך גיסא. המפתח לביצוע יעיל של הפינוי נעוץ בלוחות זמנים מסודרים ומרווחים דיים, ובלבד שמועד הפינוי הסופי יקבע מראש. בחום חופות הפינוי האזרחי ולאחר תאריך היעד הסופי לפינוי האזרחים, גם כוחות הצבא והביטחון ייסוגו מהשטח.

המנוף הראשון, כאמור, הוא המנוף הכלכלי. בניגוד לדימוי הרווח שלהן כמפעל משגשג, רוב ההתנחלויות שפינון נדרש לשם חלוקת הארץ - אלה הנמצאות מחוץ לגושי ההתיישבות הגדולים (ממזרח לגדר הביטחון) שהעברתם לריבונות ישראלית תחאפשר הוות לחילופי שטחים - הן נקודות התיישבות מלאכותיות, שנזרעו בשטח מחוץ שיקולים פוליטיים וללא היגיון התיישבותי-גיאוגרפי. הגיאוגרף פרופ' אלישע אפרת, מחלוצי החחום בישראל, טען ש"מערך ההתנחלויות שהוקם במשך עשרות שנים ובהשקעות עתק אכן רעוע ביסודו מבחינה גיאוגרפית, אינו

מחייב עם היגיון תכנוני מרחבי, גודלן הדמוגרפי אינו בעל חשיבות רבה, והוא חסר כל סיכוי לקיום עצמי מתמשך".

רבות מההתנחלויות הן "ערי שינה", ושיעור החושבים בהן המועסקים מחוץ ליישוב ולמחוז המגורים (כלומר, בחוץ גבולות הקו הירוק) גבוה ביחס למצב בחוץ שטח ישראל; כך גם שיעור עובדי המדינה בהן. המדינה מתקצבת את ההתנחלויות בשיעור גבוה באמצעות מענקי איזון, השתתפות מיוחדת ומענקים אחרים. בכך היא מאפשרת את קיומו של מפעל ההתנחלות - אך בה בעת דנה אותו לחלוח מוחלטת בה ובכספיה. ההשקעה הממוצעת של המדינה בהתנחלות ובחושב התנחלות גבוהה ביחס ליישובים בחוץ ישראל, לרבות יישובים מאשכולות סוציו-אקונומיים נמוכים. עובדה זו בולטת בעיקר כשמחמקדים בהתנחלויות הלא-חדריות, שעמן נמנוו כל ההתנחלויות שממזרח לגדר הביטחון ושיפונו במסגרת הסדר מדיני להקמת מדינה פלסטינית.

ההטיה הברורה בתמיכה המדינית ממחישה את שבריריותה של ההתיישבות בגדה המערבית בהשוואה לחבלי ארץ הנמצאים בחוץ גבולות ישראל. ביטול הטיה זו והפחתת התמיכה הממשלתית המסיבית בהתנחלויות יקשו מאוד על הרשויות המקומיות בשטחים לשמור על רמת החיים הקיימת בהן כיום. חלקן הגדול עשיות לעמוד בפני שוקת שבורה. העלות הגבוהה של קיום ההתנחלויות כשלעצמה אינה עילה לפינון, אך היא משמשת כלי נוסף בידי מדינת ישראל להוציא לפועל את הפינוי באמצעים אזרחיים לא-אלימים. טענות המתנחלים על הגירה שרובן שגויות - מסתירות עובדות פשוטות ובהירות: למפעל ההתנחלות אין היתכנות כלכלית ללא סיוע מדינתי מסיבי רציף. רבים מהמתנחלים הם משפרי איכות חיים, שלא ירצו להמשיך להתגורר במקום שאיכות החיים בו ירודה ויוקר המחיה בו גבוה. כאמור, סקר

המפתח לפינוי
הצבאי של
התנחלות המדינית
הענישה שימוש
מושכל בכלים
האזרחיים
שעומדים לרשות
המדינה

מולד מראה שגם הציבור היהודי מעוניין בהפחתת התמיכה הממשלתית בהתנחלויות.

המנוף השני מבוסס על מעמדן המשפטי של ההתנחלויות. ישראל כבשה את הגדה המערבית ב-1967, אך מעולם לא החילה בה את המשפט, השיטות והמינהל שלה (למעט מזרח ירושלים, שסופחה לישראל). בהחאם לכך, בגדה המערבית חל, גם על פי עמדת ישראל, המשפט הבינלאומי ההומניטרי שכולל את דיני הכיבוש (או "דיני החפיסה הלוחמתית", כפי שהם מכונים בישראל). כפי שנכתב בפחה המאמר, חיי היום-יום בהתנחלויות מתנהלים בזכות קונסטרוקציה משפטית משונה שהתגבשה בעשורים האחרונים במטרה לאפשר למתנחלים לחיות חח חוקי המדינה אף על פי שהם חיים מחוץ לגבולותיה.

לצד הדין הבינלאומי, ממשכים לחול בשטח הדינים שהיו בחוקף בגדה עם כניסת כוחות צה"ל אליה. אלה כוללים חקיקה עותמנית, חקיקה מנדטורית וחקיקה ירדנית. לצדם, מלבד חוק ההארכה, חלה בשטח גם "חקיקת הביטחון": מנשרים, צווים וחקנות מטעם המפקד הצבאי שומד בראש הממשל הצבאי בשטחים ("משפט המובלעות"). בפועל, מכל הדינים החלים בגדה החקיקה של המפקד הצבאי היא המשמעותית ביותר. כך מבטיחה המדינה כי חיי המתנחלים - על זכויותיהם, חובותיהם והשירותים הניתנים להם - היו דומים ככל האפשר לחיי האזרחים המגוררים בחוץ ישראל.

ממשלה שתחליט על פינוי ההתנחלויות במסגרת הסדר תוכל להנחות את המפקד הצבאי לבטל את חקיקת הביטחון של "משפט המובלעות", ובמקביל - הכנסת חוכל לבטל את החקיקה הפרסונלית. אם הסדרים אלה יבוטלו, החיים בהתנחלויות ייהפכו לשונים מאוד מהחיים בישראל. ביטול צו המועצות האזוריות וצו המועצות המקומיות יבטל את חוקפם של כל הדינים הישראליים

בהתנחלויות. בכך, הן יהיו כפופות לחוק המקומי הירדני, שהיה בחוקף בשטח ערב כניסת כוחות צה"ל, ולחקיקת הביטחון של המפקד הצבאי המוחל על כל חושבי הגדה המערבית - או, במלים אחרות, לכיבוש. בהיעדר הסדרים אלה לא יחאפשרו עוד חיים חקינים בהתנחלויות, על כל המשחמע מכך. ביטול המבנה המשפטי הזה יוביל באופן מעט בלתי נמנע לפינון.

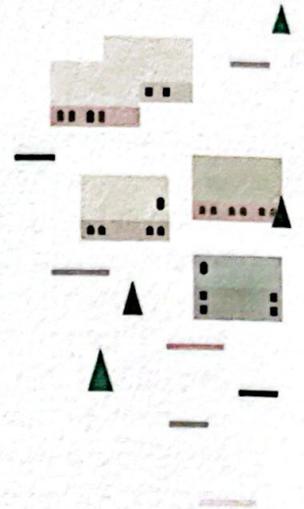
בחזרה מנקודת האל-חזר

למותר לציין שסיום מפעל ההתנחלות לא יהיה פשוט. מהלך בסדר גודל כזה טומן בחובו אחגרים רבים למדינה וקשיים עצומים למפונים. אולם משמעות הקושי אינה שהפינוי בלתי אפשרי. המפתח לפינוי מוצלח טמון בחכנון המדינתי. זהו חהליך שחייב להיות מעוגן בלוחות זמנים ברורים, בחקיצוב ובמתן מעטפת מסודית מתאימה. יש להדגיש כי חכנון כזה, הכולל שימוש מושכל בכלים האזרחיים העומדים בפני המדינה, לא נעשה בפעם האחרונה שבה היא פינתה אוכלוסייה בסדר גודל משמעותי, בהתנתקות מגוש קטיף וצפון השומרון. לא מן הנמנע שהביצוע החפוז של ההתנתקות חרם להעמקת החיכוך האלים ולהתגבשות הזיכרון הטראומטי, שבחרו מקשה היום על ביצוע מהלך דומה.

אחד האחגרים העיקריים נוגע להתנגדות החריפה שהפינוי יעורר בקרב המתנחלים ואף עלולה לגלוש לאלימות. חופעה זו אינה ניתנת לחלוטין למניעה, אך מדיניות נחושה ועקבית של המדינה ווכל לדחוק אותה לשוליים ולהבטיח את יכולתה של הממשלה להוציא לפועל הכרעות שהתקבלו באופן דמוקרטי. אם המדינה תפעיל את המנופים הכלכליים והמשפטיים העומדים לרשותה, אלימות כזאת, אם תחולל, תתקשה להשפיע על מהלך הפינוי, מאחר שהיא תפעל בחוץ הקשר של נקודות יישוב הולכות ומצטמצמות.

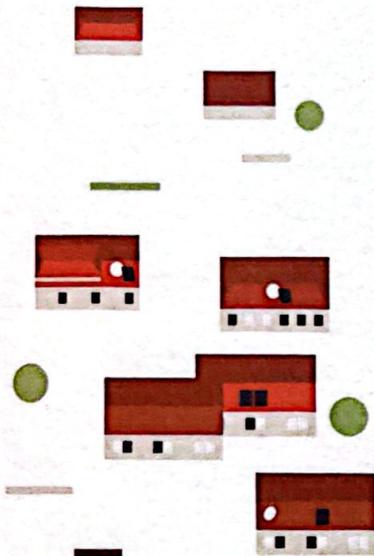
ההכנה כי הפינוי
אפשרי ואף כרוך
במחירים נמוכים
מכפי שנהוג
לחשוב, עשויה
להשפיע על דעת
הקהל בשני העמים

כפי שראינו, התרחיש המקובל בישראל בדבר פינוי בכוח של המוני מתנחלים, והפחד מתרחיש זה, אינו אלא מיתוס ששימורו משרת רק את תנועת ההתנחלות עצמה. ההתנחלויות תלויות לחלוטין בתמיכת המדינה ולכן הן חסרות הגנה מול החלטות ממשלה לפנותן. בפועל, אפשר לפרק את רוב ההתנחלויות הרלוונטיות באמצעים אדמיניסטרטיביים, כמו שינוי סדר העדיפויות התקציבי של המדינה, ביטול המערך המשפטי החומך בהתנחלויות, היערכות מוקדמת למתן פיצויים וליישוב מחדש בחוף ישראל וצמצום התשתיות האזרחיות.

ההתנחלויות היא גורם מרכזי בדעת הקהל הישראלית והפלסטינית: אי אפשר לנתק את הייאוש מפתרון שתי המדינות באמצעות חלוקת הארץ - ייאוש שמוביל לחיפוש פתרונות אלטרנטיביים או לווייתור כליל על התקווה לפתרון - מהסברה שלא ניתן עוד לפנות את ההתנחלויות. ההבנה כי הפינוי אפשרי ואף כרוך במחירים נמוכים מכפי שנהוג לחשוב עשויה להשפיע על דעת הקהל בשני העמים, להחיות את הדיון הפוליטי והציבורי על פינוי ההתנחלויות ולהפוך את התמיכה בפתרון שתי המדינות ממשאלת לב לדרישה ממשיכה.

* המאמר מבוסס על המחקר "חשיבה מחדש על סיום מפעל ההתנחלויות" שנמצא במלואו באתר מרכז מולד.

תהליכים אלה צריכים להתרחש כחלק מתכנון קפדני, במסגרת תהליך מדיני. מרכיב מרכזי בכך הוא הכנה מוקדמת ויסודית לקליטה של המפונים בתחומי הקו הירוק. זהו היבט חיוני ומורכב לא פחות מהפינוי עצמו. הכנת תשתית לקליטה ראויה של המפונים בישראל חוץ התבססות על לקחי ההתנתקות, לצד הפחתה הדרגתית, מבוקרת ומוסכמת מראש של תחזוקתן הכלכלית, המשפטית והביטחונית השוטפת של ההתנחלויות - יביאו לסיום בלתי אלים בעיקרו של מפעל זה.

מבחינה מעשית הפינוי אפשרי, גם אם מבחינה פוליטית ברור לכל שהוא לא נמצא מעבר לפינה. האפשרות לפנות את ההתנחלויות הרלוונטיות מונחת על השולחן ומחכה ליום שבו יבשילו התנאים הגיאו-פוליטיים והציבוריים למהלך היסטורי כזה. כאשר משתחררים מגישת הפינוי הכפוי ומנתחים את התנאים המאפשרים מלכתחילה את קיומן של ההתנחלויות, המסקנה היא ששאלת עתידם של השטחים הכבושים וההתנחלויות מונחת לפתחו של הציבור הישראלי ולפתחה של המערכת הפוליטית.

לנקודה זו משקל חשוב בדיון על היתכנות פתרון שתי המדינות, שנוטה לערוב טענות על רצון עם טענות על יכולת. הסברה שמדינת ישראל אינה יכולה עוד לפנות את

ד"ר עומר עינב הוא ראש התכנית לחקר הסכסוך הישראלי-פלסטיני במולד ומלמד באוניברסיטת חיפה ובמכללה האקדמית הדסה. מחבר הספרים "עומדים בשער" (עם עובד, 2022) ו"נישאר פה לעולם" (הקיבוץ המאוחד - ספרית פועלים, 2022).

ד"ר עומר עינב הוא מייסד-שותף ומנהל אקדמי של מכון מולד.